

על סמכות גדול הדור לתת הוראות לנאמני הקדש, ועל סדרי דין מיוחדים בהקדשות*

הגאון הרב אברהם שרמן

א. הבקשה / 118

ב. דחיית הבקשה / 119

ג. הנימוקים לצו עכוב הביצוע של החלטת בית הדין האזורי להקדשות / 120

א. הבקשה

הוגשה בפני בית הדין הגדול בקשת האפוטרופסים בועד הכללי, הרב י' ר', הרב ח' י' כהן והרב א' ש', שהדיין הרב שרמן יסתלק מהרכב בית הדין שאמור לדון בערעור המשיב על החלטות בית הדין האזורי להקדשות בענינם.

המבקשים העלו שתי עילות שבגינם הם מבקשים להסתלקותו של הדיין הנ"ל מהרכב.

לדבריהם, הדיין הנ"ל קיים שיחת טלפון ערב קודם החלטתו להענות לבקשתו של המשיב, לעכב את ביצוע החלטת בית הדין להקדשות בעניני הקדשות הועד הכללי מהתאריכים כ' בתמוז תש"ס, וח' מנחם אב תש"ס. לדברי האפוטרופסים הנ"ל, באותה שיחת טלפון השמיעה "אישיות נעלה שכולנו חייבים בכבודה" באוזני אותו הדיין את דעתה בנוגע לתוכנו של פסק הדין שכב' הדיין הנ"ל יחד עם חבריו להרכב צריכים ליתן בערעור זה.

לדברי האפוטרופסים, בנו של המשיב התפרץ במהלך דיון שהתקיים בבית הדין קמא להקדשות ביום כ"ב בסיון תש"ס והטיח בבית הדין, שהדיין הנ"ל עוד יבטל את החלטות בית הדין קמא.

על בסיס שתי העובדות המצוינות בדברי המבקשים - שכביכול היו - הושתתו כל טענותיהם שנגעו לחריגה מתקנות הדיון הקשורות לנוהלי דיון בערעור, וכן טענו

* נימוקים לפסק הדין בתיק מס': שס499, הועד הכללי כ"י נ' כהן י' ח' ואח' (טרם פורסם). הנימוקים, מיום ניתן ביום ג' בחשון תשס"א (1.11.2000). הכותרת במקור: "נימוקים להחלטה בבקשה להסתלקות דיין, ונימוקים הלכתיים לבקשת עיכוב ביצוע פסקי הדין של בית הדין האזורי להקדשות".

שכתוצאה מעובדות אלו יצרו - כביכול, מצב ששיקוליו וידיעותיו של אותו דיין אינם נובעות מהחומר שבפניו. כמו כן, הוסיפו לטעון שהדברים שהושמעו לו - כביכול - על ידי אותה אישיות נעלה שכולנו חייבים בכבודה, השפיעו עליו לנטות לכיוון של אחד מבעלי הדין, ולכן לדבריהם מתערערת מן היסוד האפשרות שהוא ישמש דיין בתיק זה.

כמו כן טענו המבקשים, שהחלטתו של הדיין לעכוב בצוע החלטות בית הדין קמא נשוא הערעור, הושפעה מהדברים - שכביכול - השמיעה אותה אישיות נעלה שכולנו חייבים בכבודה.

ב. דחיית הבקשה

לאחר העיון בבקשה על כל פרטיה וסעיפיה, אני הח"מ מבקש להודיע בזאת: אני מכחיש מכל וכל את הנאמר בבקשת האפוטרופסים המבקשים. לא היתה לי כל שיחה טלפונית עם מו"ר מרן... שליט"א, או אישיות נעלה אחרת שכולנו חייבים בכבודה, בה השמיעה באוזני את דעתו בנוגע לתוכנו של פסק הדין שעמיתי להרכב, הרה"ג שליט"א, ואנוכי צריכים ליתן בערעורים על החלטות בית הדין קמא להקדשות.

מו"ר מרן... לא השמיע בפני, בפגישה פנים אל פנים, או שלח חוות דעתו בכתב בכל הנוגע לתוכנם של פסקי הדין שנתנו ע"י בית הדין האזורי להקדשות, וק"ו שלא כלפי פסקי הדין או החלטות שאמור בית הדין הגדול להוציא בערעור. המבקשים נחפזו לקבוע ולבדות מליבם את עובדת שיחת הטלפון שקיים, כביכול, מרן הרב שליט"א או אישיות נעלה אחרת עמי, ועוד הוסיפו חטא על פשע לציין גם את תוכן הדברים שהשמיע כביכול מרן הרב שליט"א, או "אישיות נעלה" כלשונם שנוגע לתוכנו של פסק הדין, שהרכב בית הדין הגדול אמור להוציא בערעורים על פסקי הדין של בית הדין הרבני האזורי להקדשות, וזאת מבלי שטרחו כלל לחזק באילו שהם הוכחות ועדויות מוצקות ומתאימות שמחזקות את קביעתם השקרית.

כאן המקום למחות בכל תוקף על הפגיעה בכבודה של תורה על הדברים שטפלו המבקשים האפוטרופסים, הרב י' ר', הרב ח' י' כהן והרב א' ש', על מו"ר מרן... שליט"א, שכביכול נסה להתערב ולהשפיע על מהות מלאכת בית הדין הגדול ופסיקתו, בערעור שהוגש כנגד פסקי הדין של בית הדין האזורי להקדשות. האפוטרופסים הנ"ל בלשונם המתחסדת קבעו "שכולנו חייבים בכבודה", ובפועל, כל דבריהם בבקשה שמתחסים לאישיות נעלה, יש בהם פגיעה בכבודו, כבודה של תורה. על כגון זה כתב אב"ד דבית הדין להקדשות הגר"א שיינפלד בתגובתו לבקשת עכוב בצוע מה - 3.8.00 סעיף ג. שכל הטוען שהגר"ר... שליט"א מחווה דעתו על

סמך שמיעת טענות צד אחד שלא בפני הצד השני פוגע בכבוד הרב שליט"א ובכבוד התורה וראוי לנדוי כדין מבזה תלמיד חכם.

ביחס לעילה השניה, שהתבססה על דברים שאמר בנו של המשיב שכביכול "הרב שרמן עוד יבטל את החלטותיכם", אבקש להודיע בזאת, שלא אמרתי מעולם לא לאותו הבן ולא לשום אחד מהצדדים ולא לשום אדם שאבטל את החלטות בית הדין האזורי להקדשות, כך שאינו אחראי לדבריו של בנו של המשיב, אם אמנם התבטא כך.

לאור האמור, כל טענותיהם הקשות של האפוטרופסים, המבקשים, שהועלו כלפי במטרה שאסתלק מלדון בערעורים נתערערו מיסודם ובקשתם להסתלקותי נדחית מכל וכל.

באשר לטענות המבקשים על תוקפה של החלטתי ביום י"ב מנחם אב תש"ס, לעכב ביצוע פסקי הדין נשואי הערעור, משום שלדבריהם ניתנה עוד בטרם שהומצאו לידי כתב הערעור ובקשת עיכוב והוסיפו עוד טענות נוספות שלוקות באי דיוקים רבים, שאיני רוצה ואיני צריך להגיב.

תוקף עכוב הביצוע לפסקי הדין נשואי הערעור שריר וקיים מכח החלטת שלושת דיינים שהרכב של בית הדין הגדול מיום י"ד באב תש"ס בה מנמק בית הדין כולו ונותן תוקף לצו עכוב הביצוע שהוצא על ידו בסמכות, וכפי שכתב עמיתי הגר"ש דיכובסקי, שאין הוא מוצא כל סתירה בין החלטתו שנתנה בו' באב תש"ס להחלטתי שניתנה בי"ב באב. התייחסותם של המבקשים וב"כ להחלטת בית הדין מי"ד באב תש"ס שאינה עניינית ובאה משקולם זרים ראויה לכל גינוי ומוטב שלא היו נותנים דרור לתחושותיהם המעוותות.

ג. הנימוקים לצו עכוב הביצוע של החלטת בית הדין האזורי להקדשות

כפי שכתבתי בהחלטתי לעכוב בצו הנ"ל, שהיא נעשתה לאחר עיון בבקשה על כל סעיפיה, עיון בפסקי הדין נשואי הערעורים, ובערעורים עצמם, אבקש להציג את חלק העיון ההלכתי, שבגיננו הוצאתי את צו עכוב הביצוע.

המבקש, הרב י' ש', אפוטרופוס כנציג הצבור בועד הכללי מודיע בסעיף ד' לבקשתו שמרן פוסק הדור שליט"א הורה לא להתכנס עד למתן פסק דין סופי בפני בית הדין הגדול. וכן ציין, שגם הרב י' ד' ר' אפוטרופוס נציג כולל ה' בועד הכללי, קבל הוראה ממרן... שליט"א, שלא להתכנס, כפי שהורה בית הדין להקדשות, עד לברור הערעור על פסקי הדין של בית הדין להקדשות בפני בית הדין הגדול. מעיון בחומר שבתיק, על פסקי הדין של בית הדין להקדשות בפני בית הדין הגדול.

מכתבו של... נאמן בית הרב, נמצא שגם הגר"א ג' אפוטרופוס נציג פ' ע.כ. בועד הכללי, קבל הוראות ממרן... שליט"א בענין פסקי הדין של בית הדין להקדשות.

מעיון בפסק הדין והצו שהוצאו ע"י בית הדין האזורי להקדשות בח' מנחם אב תש"ס, עולה שבית הדין האזורי אינו מאמין למבקש, שהוא לא ציית להוראת בית הדין האזורי ע"פ הוראת מרן... שליט"א, וכך כותב הגר"א שיינפלד אב"ד דבית הדין האזורי להקדשות בתגובתו לבקשת עכוב הבצוע של עו"ד ש' בשם המבקש, בסעיף ג' -

אנו מוחים על שירבוב שמו של הגר"ר... שליט"א בכתב הבקשה בדברי שקר. הרב שליט"א לא הורה לפעול בנגוד להחלטות בית הדין. הרב שליט"א ישב בדין כשלושים שנה ונזהר מאוד שלא לחוות דעה על סמך שמיעת טענות של צד אחד שלא בפני צד השני. כל הטוען היפך דבר זה פוגע בכבוד הרב שליט"א, ובכבוד התורה וראוי לנדוי כדין מבזה תלמיד חכם. יתר על כן הרב אשר משתייך בעצמו ליוצאי "כולל וילנא" מודע לנזקים המרובים הנגרמים יום יום בהמשך הניהול הכושל של עניני הועד הכללי על ידי אדם אחד בלבד ואיך יתן יד לעכוב התיקונים הנחוצים? הרב שליט"א ביושבו על מדין פיטר אפוטרופסים של הקדש בגין עילות קטנות יותר ממה שנתגלה לעניניו בניהול הועד הכללי. משום כבודו של ר"י ש' נמנענו לפרט את כל הדברים בפסק הדין אבל אם לא יהיה מנוס נעשה גם את זה.

על בסיס דברים אלו בית הדין להקדשות בפסק דינו ובצו מח' באב, רואה בהתנהגותו המופקרת של ר"י ש', הפרת החלטות בית הדין, וכתוצאה מכך, בית הדין מחליט בסעיף א' של פסק הדין לפטר את ר' י' ש' מלשמש כאפוטרופוס בועד הכללי, וכן מורה לו, שימסור את מפתחות משרד הועד הכללי לכנוס האפוטרופסים של הועד הכללי כולל את האפוטרופסים החדשים שמונו על ידו.

ברור איפה, שפסק הדין של בית הדין האזורי לפטורי הר' י' ש' והוצאת הצוים כנגדו נבעו מעמדתו החד משמעית של בית הדין, שהגר"ר... שליט"א לא הורה למבקש (או לאפוטרופסים אחרים) לפעול בנגוד להוראותיו.

(א) בירור העובדות

על מנת לדון בבקשת עכוב הבצוע של המבקש ראיתי חובה לבדוק עם מי האמת העובדתית בנדון. האם עם המבקש, שטען שפעל על פי הוראת מרן הרב שליט"א, או עם בית הדין האזורי להקדשות שקבע שמרן הרב שליט"א לא הורה דבר למבקש או לאפוטרופסים אחרים?

פניתי לאחד הרבנים ממקורבי בית הרב שליט"א, [כדין שיבדוק אצל מרן הרב שליט"א, האם הורה למבקש ולאפורופסים אחרים שלא לפעול ע"פ החלטות בית הדין האזורי, עד שיתברר הערעור על החלטותיו בבית הדין הגדול. הרב מרן שליט"א אישר את דברי המבקש, שאכן הורה לו ולעוד אפורופסים מהועד הכללי, שלא לפעול על פי החלטות בית הדין להקדשות, עד שיתברר הערעור בפני בית הדין הגדול. כך עולה גם ממכתבו של הג"ר... נאמן בית הרב שליט"א שכתב להגר"א ג' שליט"א מכ"א תמוז תש"ס, בו כתב בזו הלשון -

זאת ועוד למרן שליט"א השקפה ברורה על המתחייב להעשות כהלכה בועד הכללי ומשום כך שלח את הרב א. דביר שליט"א להרב הראשי שליט"א. ומשום כך אי אפשר לומר כי הרב... אינו מתערב מה עוד שכת"ר בישיבה מסר את דברי מרן שליט"א. וכבוד תורתו ודאי שליח נאמן המוסר את הדברים.

(ב) סמכותו של פוסק הדור להורות לאפורופסים כיצד לנהוג

לאור זאת ניצבת בפנינו השאלה, מהו הבסיס ההלכתי שעל פיו פעל מו"ר מרן... שליט"א?

ברור לכל, שכל הנהגה של מרן הרב שליט"א היא בבחינת "מעשה רב", ויש לראותה כהלכה פסוקה שכל יסודותיה הם הלכה, ודין צרופים. ונראה לעניות דעתי, שמקור ההלכה הם דברי הרא"ש,¹ שקבע מיהו בית דין שהוא אביהם של יתומים. בעניין זה כתב בזו הלשון -

ועוד אני אומר אפילו אם כונו להיות אפורופסים ולהפך בזכותו של יתום לאו כל כמינייהו למנות את עצמן, דדוקא דיינין שממונין בכל עיר ועיר או גדולי הדור, שהן אביהם של יתומים יש להם למנות אפורופוס ליתום ואם יראה שהם טובים ליתומים יכולים למנות עצמן אבל לא כל שלושה אנשים בעלמא.

הרמ"א, פסק כדברי הרא"ש, באומרו: "...ובית דין, היינו הממונה בעירו או גדולי הדור".² הרי שנפסקה הלכה שכשם שבית דין הממונה בעירו הם "אביהם של יתומים", כך גם גדולי הדור הם "אביהם של יתומים", כלשונו של הרא"ש שם: "או גדולי הדור שהם אביהם של יתומים".

1. שו"ת הרא"ש פה, ה, ו.

2. רמ"א חו"מ רצ, א.

החידוש בדברי הרא"ש הוא, שהוסיף את גדולי הדור כמי שנחשבין "אביהם של יתומים". שהרי, בית דין שנתמנה בעירו, והצבור רואה בהם כ"אביהם של יתומים", היינו, שאחראים להגן על צרכיהם ועניניהם, מצינו כבר בגמרא, במסכת בבא קמא -

דאמר רב יהודה אמר שמואל: יתומים אינם צריכים פרוזבול. וכן תני רמי בר חמא: היתומים אינם צריכים פרוזבול. רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומים היו.³

ובשיטה מקובצת, כתב בשם הר"מ סרגסטה ז"ל -

וכן כל בית דין קבוע שבכל עיר, והיכא דהוי בעיר שאין בה בית דין קבוע או כפר קטן נראה לומר שבתי דין הקבועים בכל מקום שהן הן אביהן ולא ישמיטו חובותיהן.⁴

בבאור הגר"א⁵ הביא גמרא זו כמקור לדברי הרמ"א. אולם, בפשטות נראה דגמרא זו מתייחסת רק כלפי הקביעה דבית דין הממונה בעירו יש לראותו כאבי יתומין, אך אין ממנה ללמוד על התוספת שבדברי הרמ"א: "או גדולי הדור". ושמא יש לומר בדברי הגמרא, "ר"ג ובית דינו", כלומר, שרבן גמליאל כנשיא ישראל נחשב גם כן כאביהן של יתומין, בנפרד מבית דינו, כפי שרש"י שם כתב: "דלהכי נקט ר"ג, דנשיא הוה".⁶ [כלומר,] דבאה הגמרא לחדש, שרבן גמליאל בפני עצמו גם כן הוי אביהן של יתומים, ויש לראותו כממונה למרות שאינו בית דין. ולפי זה, הגר"א בכיאוורו, שהביא גמ' זו, כוונתו, שיש בגמ' זו מקור [לכך] שגם בית דין הממונה וגם גדולי הדור הם אביהן של יתומים. (ראוי לציין על מעמדו של גדול הדור בישראל, שמצינו בהלכה שהשווה גדול הדור לנשיא לענין ההלכה, שהכל נטמאין לנשיא ואפילו כהנים, כמובא ב'שולחן ערוך',⁷ מפני שהכל חייבים בכבודו. וכתב באגודה,⁸ וכן הביא ה'בית יוסף',⁹ על דברי הרבינו חיים כהן,¹⁰ שנטמא על רבנו תם [על אף היותו כהן], שגדול הדור דינו כנשיא, ונטמאין לו. אמנם להלכה כתב הב"ח,¹¹ שנהגו כולם שאין נטמאין על גדול הדור, [אך] מכל מקום, יש ללמוד מדברים אלו על מעמדו הייחודי של גדול הדור בתוך קהל ישראל).

3. בבא קמא לו, א.

4. שיטה מקובצת ב"ק, שם.

5. באור הגר"א חו"מ שם, ז.

6. רש"י ב"ק שם, ד"ה אין צריכין פרוזבול.

7. שולחן ערוך יו"ד שעד, יא.

8. אגודה כתובות, קנב.

9. בית יוסף יו"ד שם, ג, (עמוד ערב, ד"ה כתבו, בהוצאת מוסדות שירת דבורה, ירושלים תשנ"ג).

10. תוספות כתובות קג, ב, ד"ה אותו.

11. ב"ח יו"ד שם, (עמוד רעג, שם, ד"ה כעתבו).

ונראה לבאר את חידושו של הרא"ש, שגדולי הדור מהוים בפועל כממונים מטעם הקהל להיות אפוטרופוסים של יתומים, ושויים במעמדם, ואולי אף מעמדם כאפוטרופוסים רב יותר.

בית דין, מלבד תפקידו, שמינוהו לדון בכל דבר הצריך משפט, מוטל עליו לעסוק בצרכי הצבור החומריים והרוחניים. בית דין מצווה להעמיד שוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך שיהיו מחזרים על החנויות ומצדקים את המאזנים ואת המדות כפי שנפסק בשו"ע,¹² וכן, בית דין הם אביהם של יתומים חרש ושוטה, שדינם כקטנים. וכלשון הנמוקי יוסף, מסכת יבמות פרק יד, דבית דין אביהם של חרשים, ובית דין משיא לחרש אשה וכותב לה כתובה על נכסיו.¹³ וכן מצינו, שבית דין הם יד עניים, כיד יתומים, כפי שבאר בסמ"ע¹⁴ על הנאמר ב'שולחן ערוך', שמי שחייב לקופת צדקה אינו משמט, מפני שבית דין הם יד עניים.

בתחום הרוחני, בית דין ממונים לכפות עשיית מצות התורה ולהחזיר הנוטים מדרך האמת, כנאמר בספר המצוות.¹⁵ במסגרת זו, מצווים בתי הדין לכוף את ישראל על הצדקה ולמצותיו של מקום, ולהעמיד ממונים על זה, כלשון ה'נתיבות'.¹⁶

המשותף לכל התפקידים הצבוריים הללו [הוא], שבתו הדין נבחרו להיות שלוחים וממונים של הצבור והקהל בישראל לדאוג לאותם שבתוך הצבור שאינם יכולים או מצוים לדאוג לעצמם כיתומים קטנים חרשים, שוטים ועניים. חיובים אלו על בית הדין, אינם נובעים מכך שהצבור מינה אותם בפירוש בפועל לצרכים צבוריים אלו, אלא שעצם המנוי על בית דין לשפוט ולדון בכל דבר המשפט, מגלה את דעת ורצון הצבור, ש[נראה ב]הם חשובים ונאמנים להיות שלוחיו לעניינים הצבוריים הנ"ל.

וכך נראה ברור מדברי הר"מ מסרגסטה ז"ל,¹⁷ דיתומים, אינם צריכים פרוזבול משום דכמאן דאכתיב פרוזבול עליה דמי דר"ג ובית דינו אביהן של יתומים הן וכן כל בית דין קבוע שבכל עיר, והיכוו דהוו בעיר שאין בה בית דין קבוע או בכפר קטן נראה לומר שבית דין הקבועים בכל מקום בכל מקום שהם הן אביהן ולא ישמיטו חובותיהן.

12. שולחן ערוך חו"מ רלא, א.

13. ראה: נמוקי יוסף יבמות מא, ב (דפי הרי"ף).

14. סמ"ע חו"מ סז, ג.

15. ספר המצוות עשה קעו.

16. נתיבות המשפט עב, באורים, יט.

17. לעיל, הערה 4.

הרי דלהר"ם סרקוסטה בית דין קבוע בעיר אחרת מהוה אביהן של יתומין שנמצאים בערים וכפרים אחרים שכלל לא היו שותפים למינוים של אותו בית דין, ובכל זאת רואים את אותו בית דין כאביהן וידם של יתומים.

ונראה בפשטות, ש[כך סברו גם הרמב"ם,¹⁸ והשו"ע¹⁹ שפסק בעקבותיו ש"יתומים קטנים שיש להם מלוה ביד אחרים אין צריכים פרוזבול ומי שחייב לקופת הצדקה אינו משמט", ואין הם מתנים זאת [בכך] שיהיה בית דין קבוע ממונה בעירם או כפרם. משמע בפשטות, שכל בית דין קבוע שנתמנה בעיר מסוימת על ידי קהל העיר, יש בזה גלוי של דעת הצבור שרואים בהם כגדולים, חשובים ונאמנים, וממילא רואים בהם כאפוסטרופוסים וידם של יתומים או עניים, וגם צבור או קהל שנמצא במקום אחר רואים באביהן של יתומים קטנים ועניים, למרות שבית דין זה אינו מהוה כלפיהם כבית דין קבוע שחייבים לדרון בפניו בעניניהם ותביעות שיש בצבור ובקהל שלהם. (עיין בשו"ת בני שמואל,²⁰ שנסתפק בדבר זה).

בכאור הדבר יש לומר דמינוי בית דין קבוע בעירו אין בו עצמו מינוי הבית דין להיות אביהם של יתומים אלא המינוי הוא גילוי בדעת הצבור שרואה את גדולתם וחשיבותם להיות שלוחי הצבור לעסוק בעניני אותם יתומים קטנים חרשים ושוטים או עניים. וכן בעניני כפיה לקיום המצוות, שהקהל והצבור רואים בהם שלוחים דישאל לכפות על מצוות ה', כפי שכתב ה'חתם סופר',²¹ שמסביר את שני סוגי הכפיה שבית דין כופה א. בחוקים ב. משפטים וקיום חוקים ומצוות. אמנם כל ישראל ערבין זה בזה, וכתב ה'חתם סופר' שם בזו הלשון -

ונחזור להנ"ל דדבר זה מוטל על כל ישראל וב"ד שליחותיהו דכל ישראל עבדי שנתמנו שלוחא דישאל ועי"ז נפטרו כל אחד ואחד מלהשגיח כי העמידו גברי רב רבי בחריקיהו.

על יסוד דברים אלו קבע הרא"ש²² ופסק כמותו הרמ"א,²³ שלא רק בית דין שנתמנו כבית דין קבוע הם אביהן של יתומים, אלא גם גדולי ישראל הם אביהן של יתומים, למרות שלא נתמנו להיות כבית דין. וזאת, לאחר שהצבור והקהל רואים באותם חכמים גדולי התורה וההוראה, כגדולים שבדור, ממילא, דעתם של הצבור והקהל לראותם מתאימים וראויים להיות כאביהם של יתומים או עניים וכו'. והרי הם

18. רמב"ם שמיטה ויובל ט, כד.

19. שולחן ערוך חו"מ סז, כח.

20. שו"ת בני שמואל ב, לה.

21. שו"ת חתם סופר חו"מ קעז, ג.

22. לעיל, הערה 1.

23. לעיל, הערה 2.

כממונים על עניני יתומים או עניים ויש להם הסמכות לקבוע ולטפל ולהתערב בענייניהם בין הם, בין אפוטרופסים שהם ימנו. המהרשד"ם²⁴ הביא דברי הרא"ש הנ"ל, וכתב בזו הלשון -

אני אומר, שאפילו לא היה ראובן אפוטרופוס בשום צד מן הצדדים שאמרנו, אין ליתומים שום טענה נגד לוי, והוא פטור במה שנתן חלק אביהם לזקנם במה שהזקן מעצמו היה יכול לעשות עצמו אפוטרופוס לפי הנלע"ד, והוא מטעם שכתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ה וז"ל ועוד אני אומר אפי' אם כוונו להיות אפוטרופוס ולהפך בזכותו של יתום לאו כל כמינייהו למנות את עצמן, דדוקא דיינים שממונים בכל עיר ועיר או גדולי הדור שהן אביהן יש להם למנות אפוטרופוס ליתום ואם ראה שהם ליתומים יכולים למנות את עצמן הרי אם כן נראה, שגדול העיר הוא מעצמו יכול לימנות עצמו אפוטרופוס, וידוע כי זה הזקן זקנם, גדול בעירו היה, וחכם נשוא פנים, נוסף שהוא זקנם של אלו היתומים והוא להם במקום אב כי טעם זה לבד היה נראה שהיה מספיק למנות עצמו אפוטרופוס. כי כמו שהאב יכול ליעשות אפוטרופוס לבנו בנכסים שנפלו לו מצד משפחת אב הבן, וכמו שהביא הרא"ש ענין זה ג"כ בתשובה יע"ש כי כמו כן הזקן, דבני בנים הרי הם כבנים. ואם תמצי לומר שאין זה לכל דבר ואם כן, יש לחלק בין אב לזקן, מכל מקום בהצטרף ב' הטעמים נראה לי שזה היה מספיק ללוי מבלי שום טענה דמיגו דאנן סהדי שכן היה.

המהרשד"ם, על בסיס דברי הרא"ש שגם גדולי הדור יש לראותם כאביהם של יתומים, קבע, על זקן שהיה גדול בעירו חכם ונשוא פנים, שיש לראותו גם כן כאבי יתומים, שיכול למנות עצמו אפוטרופוס עליהם, ולטפל בעניניהם. וכן כתב בכנסת הגדולה -

אמר המאסף מתשובה זו של הרא"ש ז"ל מוכח שלמנות א' אפוטרופוס על היתומים צריך שיהיו דיינים שממונים בכל עיר ועיר או גדולי הדור ומכאן נפשט ספקו של מהרש"ח בתשובות סי' ל"ה שנסתפק אם בית דין של עיר אחת יכולים למנות אפוטרופוס על יתמי עיר אחרת, דודאי שאינם יכולים אם לא שהם גדולי הדור.²⁵

הנובע מדבריו אלו, שגדולי הדור יכולים למנות אפוטרופסים ליתומים שנמצאים בכל מקום גם מחוץ לעירם, אף שאין להם מעמד של בית דין [לגבי] אותו צבור או

24. שו"ת מהרשד"ם חו"מ תכד.

25. כנסת הגדולה חו"מ רצ, הגהות הטור, אות י.

קהל [ש] לא מינה אותם במפורש. וזאת משום שמעמדם כגדולי הדור בעיני הקהילות קובע את דעתם הודאית של הקהילות שהם שלוחיהם, וכמוונים ועומדים לטפל או למנות אחרים לעסוק בענייני אותם מהקהל שאינם יכולים לעסוק בענייניהם, כיתומים קטנים, עניים, שוטים וחרשים,²⁶ ושאר הצרכים והעניינים הרוחניים של כל צבור וצבור.

(ג) אפוטרופוס של יתומים ואפוטרופוס של הקדש לטובת נזקקים

יש להוסיף, שאמנם הרא"ש, הרמ"א, המהרשד"ם והכנה"ג קבעו את מעמדם של גדולי הדור כאפוטרופוסים בענייני יתומים, ואין הם מתייחסים לאפוטרופוסים לענייני עניים או חרשים ושוטים, אלא דהשו"ע²⁷ השווה דיני האפוטרופוסים שנאמר ביחס ליתומים, לאפוטרופוסים על ענייני העניים, כפי שכתב הרשב"א בחדושו למסכת בבא קמא -

דאמר רב יוסף יד עניים אנן, דהא רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכים פרובזבול שמעינן דדין עניים כדין היתומים ומי שחייב מעות לקופת הצדקה אינו משמט.²⁸

וכך כתב הסמ"ע הנ"ל, וכפי שהובא לעיל הן הם הדברים גם ביחס לחרשים ושוטים וכן ביחס לכל ענייני הצבור החומריים והרוחניים לאותם מהצבור שאינו יכול לטפל בעניינם. וכן מצינו בדברי ה'חכמת אדם', שרואה בדיני אפוטרופוס הנאמרים לנכסי יתומים שהם המקור ומהם נלמדים הלכות אפוטרופוסות על צדקה והקדשות, ודימה ביניהם. וזו לשונו שם -

ונראה לי דכל שכן אם רואים שאינו נוהג כשורה שהרי גם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים והיתה שמועתו טובה והיה ישר ורודף צדקה וחזר והלך בדרכי חשק (חשד) בית דין חייבים לסלק אותו כדאיתא בחו"מ סי' ר"צ סעיף ו' וא"כ ה"ה בצדקה.²⁹

26. הערת העורך - בהקשר זה, ניתן להביא גם את קביעתו המפורשת של הריטב"א, ש"כשם שבית דין חייבין ליטפל בנכסי יתומים, כך חייבין ליטפל בנכסי כל אדם שאין לו מי שיטפל בהם, ואפילו הוא גדול... וכשם שבית דין אביהם של יתומים כך הם אביהם של אלו, ולא דברו ביתומים אלא בהווה" (שו"ת הריטב"א, קסב).

27. שולחן ערוך חו"מ סז, כה.

28. חידושי הרשב"א ב"ק לוב, ד"ה הא מהא

29. חכמת אדם קמז, כג.

ועיין בספר 'עזר משפט'³⁰ לגר"א גולדשמידט זצ"ל, שהביא דברי ה'חכמת אדם' הנ"ל, [כבסיס] לקביעה, שדיני אפוטרופוס להקדש למדים מהלכות אפוטרופוסות על יתומים הואיל ושני סוגי האפוטרופוסות הם במהותם ענין אחד.³¹

(ד) סמכותו של גדול הדור לתת הוראות לאפוטרופוסים של יתומים והקדש.

הרא"ש הרמ"א השו"ע המהרשד"ם והכנה"ג וכו' יצקו את יסודות ההלכה לקביעת מעמדם של גדולי הדור כאביהם של יתומים ושל עניים ושל הקדשות של כל הדור כולו כאשר הדור או הקהל והצבור שרואים בהם כגדולים משכמם ולמעלה מעל דור וממנים אותם להיות האפוטרופוסים ושלוחים לדאוג בעניניהם וטובתם של היתומים והעניים ושאר אלו שבתוך הדור, הקהל והצבור שזקוקים שעניניהם וטובתם יטופלו הן בתחום החומרי והן בתחום הרוחני, כל תחום בגדרי ההלכה המתאימים לו.

לאור האמור בנדון שבפנינו הלכות אלו קובעות לעניות דעתי את מעמדו של מו"ר מרן... עמוד ההוראה ופוסק הדור שליט"א, שהדור רואה בו כאביהם של יתומים עניים והקדשות. כל הקהל והצבור, ששייך לוועד הכללי הכולל בתוכו את כל יוצאי, רבות מקהילות ליטא ורוסיה וחלק מיוצאי פולין, ודאי רואים בו כמורם ורבים וכגדול הדור וממילא הוא אביהם והאפוטרופוס של כל הנזקקים ותלויים בהקדשות של הוועד הכללי.

ונראה לי ברור דגם בתי הדין להקדשות של ירושלים שעסקו בעבר בעניני הוועד הכללי והקדשות שלו ראו במרן הרב שליט"א כאחד מגדולי הדור שההלכה קובעת את מעמדם כאפוטרופוסים של ההקדשות. וכך יש לפרש את התנהגותם של האפוטרופוסים הרב י' ש' שליט"א, הגר"א ג' שליט"א ואחרים שקבלו את הוראתו וחוות דעתו, להמתין לברור ערעורם על פסקי הדין של בית הדין האזורי להקדשות, ועד אז לא לפעול בעניני ההקדש. אין אפוטרופוסים אלו יכולים או רשאים ואין הדבר מסור כלל להם להכריע בין הוראותיו של מרן הרב שליט"א להוראת בית הדין האזורי להקדשות כשהם מנוגדות זו לזו. וכאשר הוגשו הערעורים בפני בית הדין הגדול הוא שממונה לדון ולהכריע בדבר.

30. עזר משפט סימן ל (א), עמוד שנד. [מקור הדברים בפסק הדין בע"ר תשט"ז/212, מועצת עזבון בליליוס וועד עדת הספרדים נ' הרב צ' פ' פרנק והרב א' מ' רבינוביץ, פר"ר ב, 18].

31. הערת העורך - עוד על ההשוואה בין דיני אפוטרופוס של יתומים לאפוטרופוס של הקדש, ראה: שו"ת הר"ן ב (תשובה של המביא לבית הדפוס), שמסיק: "פשיטא ודאי דהקדש עניים דינו לפחות כדין נכסי יתומים". תימוכין למסקנה זו הוא מוצא בדברי הגמרא (גיטין נב, א): "אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומים הרי הן כהקדש", עיין שם. גם בשו"ת תורת אמת, קסב כתב בד"ה וכבר נודע: "וכבר נודע דמיון ההקדש ליתומים".

(ד) מעמדו של פוסק הדור, במקום שיש בית דין קבוע.

ואם ישאל השואל ויאמר, דהרא"ש והרמ"א חדשו בענין מעמדם של גדולי ישראל כאביהם של יתומים (או הקדש), רק כאשר אין בית דין קבוע שנתמנה על ידי בני העיר, אבל כאשר יש בית דין קבוע שנתמנה, הצבור הם הממונים היחידים ויש לראותם כאפוטרופסים, ולגדולי הדור אין כלל מעמד לקבוע בעניניהם של היתומים כאשר יש כבר בית דין להקדשות בפועל לעניניהם. ולפי זה, גם בנדון דנן, שקיים בית הדין להקדשות, היה מקום לומר לכאורה, שרק הוא מהווה אביהם של יתומים, וגם גדולי הדור רואים בהם כאפוטרופסים בפועל.

אולם, ה'מאירי כתב ביחס להלכה שהיתומים אין צריכים פרוזובול, בלשון זו -

ולא סוף דבר דאין לו אפוטרופוס אלא אף ביש לו, ולא סוף דבר דמנהו בית דין אלא אף במנהו אבי יתומים, שהרי מכל מקום מפסיד מסלקינן ליה מעתה הרי ממונם מוטל על שמירתם והרי הוא כמי שנמסר להם.³²

המאירי מחדש שגם כאשר יש ליתומים אפוטרופוס שבפועל מטפל בעניניהם נשאר עדין האחיות על בית הדין, שבמקום שקיים חשש או שיש ודאות, שנגרם הפסד ליתומים, הם מצווים בפועל להגן על עניניהם. לכן, כדי שהשמיטה לא תשמט את מי שחייב ליתומים, בית דין מהוים 'יד היתומים', ולכן, מלוה זה הוה כגבוי, ואין שביעית משמטתו.

וכן כתב המהרשד"ם בבאור דברי הרמב"ם בפרק י מהלכות נחלות, וזו לשונו -

והוא הדין לאפוטרופוס שמנהו אבי יתומים והיתה שמועתו טובה והיה ישר ורודף מצות וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרכי החשד או שפרוץ בנדריים או באבק גזל בית דין חייבים לסלק אותו להשביעו ולמנות להם אפוטרופוס כשר וכל הדברים האילו כפי מה שיראה לדיין כי כל בית דין וב"ד הוא אביהם של יתומים.³³

והוסיף המהרשד"ם וכתב בזו הלשון -

והטור חו"מ סי' ר"צ כתב זה הלשון בשם הרמב"ם בלי חולק שמעינן מיהא דאע"ג שאבי היתום הניח אפוטרופוס אם יראה לבית דין שזה אינו נוהג כשורה יש להם לסלקו ולמנות אחר תחתיו כי הבית דין אביהם של יתומים האמיתי. הא קמן, שעל בית דין שהם אביהם של יתומים מוטל להשגיח הדרך היותר טוב וישר ליתומים ולא שיאמר הקולר תלוי על האפוטרופוס או על הנפטר שמנהו לאפוטרופוס.

32. בית הבחירה גיטין לו,א.

33. שו"ת מהרשד"ם חו"מ, תלד.

דברי המהרשד"ם הובאו בפסק דין של בית הדין של ירושלים של כבוד הגאונים הרבנים יעקב עד"ס זצ"ל, יוסף שלום אלישיב שליט"א, ובצלאל זולטי זצ"ל.³⁴

ונראה להבין את הוראתו של מרן הרב שליט"א לאותם אפוטרופוסים, שלא יפעלו על פי פסק דינו של בית הדין האזורי להקדשות, ובקש שפסק דינם יתברר בבית הדין הגדול, מתוך שהוא רואה עצמו כאבי הנזקקים והתלויים בהקדש "הועד הכללי", ושעליו מוטל להשיג הדרך היותר טוב וישר להקדש, ואין הוא אומר שהקולר תלוי על בית הדין האזורי להקדשות.

ונראה, שאין הבדל בין מציאות שקיים אפוטרופוס שמונה על [ידין] אבי יתומים (או מקדיש) שבית דין עומד במינוי, ואחריותו [של האפוטרופוס] כלפיהם, למציאות שבית הדין להקדשות הוא בפועל אבי היתומים (או ההקדש). בין כך ובין כך, נותר מעמדו של גדולי הדור, כממונים ואחראים לעניני היתומים או ההקדש, שכן האחריות לטובת היתומים וההקדש נשארת הן על מי שאפוטרופוס בפועל והן למי שהוא אפוטרופוס בכח.

הגר"א שיינפלד שליט"א אב"ד דבית הדין להקדשות כותב בתגובתו לבקשת עכוב הבצוע (שהוגשה ע"י המערערים) בסעיף ג -

אנו מוחים על שירבוב שמו של הגר"ש שליט"א בכתב הבקשה בדברי שקר. הרב שליט"א לא הורה לפעול בנגוד להחלטות בית הדין. הרב שליט"א ישב בדין כשלושים שנה ונזהר מאוד שלא לחוות דעה על סמך שמיעת טענות של צד אחד שלא בפני הצד השני. כל הטוען היפך דבר זה פוגע בכבוד הרב שליט"א ובכבוד התורה וראוי לנדוי כדין מבזה תלמיד חכם.

גם האפוטרופוסים הרב ח' י' כהן והרב י' ר' והרב א' ש' ובא כוחם, טו"ר מ' מ', בתגובתם לבקשת עכוב הבצוע של המערערים מ - (9.8.2000) כותבים בסעיף 3 -

זהו נסיון חמור להונות את בית הדין הגדול תוך הטעיה כאילו הג"ר... שליט"א מתערב בענין.

ובסעיף 4 כתבו -

חזקה על הג"ר... שליט"א כי לו רצה לומר דברו היה אומר אותו באורח התואם את הדין ולא באמצעות בעלי ענין (כפי שעשה בסכסוך המתנהל בישיבת פ', עת חשב כי יש לשלוח מכתב ברור וחד המורה את הדרך אשר יש לילך בה).

34. תיק תשט"ו/11761 (בית הדין ירושלים), הרב צ' פ' פראנק והרב א' מ' רבינוביץ נ' מועצת עובני בליליוס, וועד העדה הספרדית, פד"ר א, 353, 359.

(ה) דיון בענייני הקדש, במעמד אחד הצדדים בלבד.

בסעיף 5 לפסק דינו של בית הדין האזורי להקדשות נכתב -

הדין במקרה זה ברור ופסוק בשו"ע: "אם הוצרכו לשאול דבר מבית הדין הגדול כותבין ושולחין ובית הדין הגדול מודיעים להם דעתם והם דנים אותם דליכא למימר שיפסקו בית דין הגדול עליהם את הדין דהא בעינן שיהיו בעלי הדין עומדים לפני הדיינים".³⁵ וממילא, אסור אף להאמין לכל אלו המתמירים אף לדבר בשמו.

(כאן מן הראוי לציין את עזות מצחם והתחסדותם של האפוטרופוסים הנ"ל ובא כוחם, שבפנייתם לבית הדין לפסול אותי מלהיות דיין בהרכב, מספר ימים לאחר שכתבו את הסעיפים הנ"ל, הם מעיזים לבדות מלבם דברי שקר שכביכול מו"ר מן הרב שליט"א האישיות הנעלה שכולנו חייבים בכבודה, חווה דעתו באוזני בנוגע לתוכנו של פסק הדין, שכל הרכב בית הדין צריכים לפסוק (כמפורט בתחילת החלטתינו). "נשכח" מליבם לגמרי דברים שכתבו בסעיף 5 "חזקה" על הגרי"ש אלישיב שליט"א. גם נשכח מליבם מה שכתבו בסעיף 3: "זהו נסיון חמור להונות את בית הדין הגדול תוך הטעיה כאילו הג"ר... שליט"א מתערב בענין").

לאור המציאות שהובררה לנו, שאמנם כבוד מרן הג"ר... שליט"א הורה למספר אפוטרופוסים של הועד הכללי שלא לפעול על פי החלטות בית הדין האזורי להקדשות כל עוד שלא יתברר ערעורם בפני בית הדין הגדול, ודאי שאין כל סתירה להנהגה זו מהנהגתו של מרן הרב שליט"א ביושבו על מדין שנוהר מאוד שלא לחוות דעה על סמך שמיעת טענות צד אחד שלא בפני הצד השני, ובודאי שאין כל סתירה להנהגה זו מדברי השו"ע שצוטטו על ידי אותם אפוטרופוסים ובא כוחם.

ההסבר לדבר נראה לעניות דעתי, כפי שנאמר לעיל. לבית הדין יש שני תפקידים שהוא ממונה לפעול בהם:

בית דין שופט בין בעלי דין בדברי ריבות שבין אדם לחברו או בין איש לאשתו.

כבית דין שממונה מטעם הצבור להיות אביהם של יתומים קטנים חרשים, עניים הקדשות ושאר הנמצאים בתוך הקהל שאינם יכולים ואין מי שדואג לעניניהם שבית הדין הוא הממונה ושליח הצבור לעסוק ולדון בעניניהם הן בתחום החומרי והן בתחום הרוחני.

בתי הדין שעוסקים בהקדשות כל עסוקם נובע מהאחריות והדאגה שמוטלת עליהם לטובת ההקדש והנהנים ממנו, גם כאשר בית הדין דן באפוטרופוסים שמונו על ידם,

35. שולחן ערוך חו"מ יג, ו.

ובמריבות וחלוקי דעות שיש בין אפוטרופסים שונים, אין בזה דיון ומשפט בין שני בעלי דין אלא כל מגמתו לראות ולשמוע מן הטענות מה טובת ההקדש. מבחינה מסויימת יש להגדיר, שבית הדין עצמו כאחראי הוא בעל דין וצד בדרכי ברור טובת ההקדש ויישום טובתו. וכל פעולתיו בדין בעניני הקדשות המטרה שמירת טובת ההקדש והבירור וניהול ושמיעת צדדים הם אמצעים להשגת מטרה זו, מה שאין כן בבית דין שופט, שמטרת המשפט לשפוט צדק בין הצדדים.

וכן כתב הגר"א גולדשמידט זצ"ל בפסק הדין של בית הדין הרבני הגדול, בנוגע לשאלה, האם בית הדין להקדשות דן גם כאשר לא הוגשה תביעה בפניו, וזו לשונו -

ואם כן על אחת כמה וכמה בענין הקדש עניים שהדבר כולו מסור לבית הדין ורק בית הדין שהם אביהם של עניים ויתומים לדאוג לצרכיהם וכלשון הגמ' בב"ק דף ל"ו ע"ב "אנן יד עניים אנן".³⁶

ומכל שכן בפיקוח על שלוחיהם שמונו על ידם, הם הם בעלי הדין, הם הם התובעים ובצדק טען בא כוח המשיבים, שאין הברל בדבר אם הם עצמם ראו צורך לדון בדבר או שמישהו הסב תשומת לבם לכך. אין בית הדין חי מפי הצדדים המופיעים לפניו, בכגון זה תמיד חייב בית הדין לדון ולברר ולנקוט בכל אמצעי שהוא, הן אם נדרש שעל ידי משהו לכך או לא מכח תפקידם כבית דין עליהם לשמור בכספי העניים יגיעו למטרתם הנכונה באמצעות השלוחים המתאימים.

לאור זאת, שונים כללי פעולתו של בית הדין להקדשות, מדרכי פעולתו, הלכות סדר הדין, והלכות דיינים, של בית דין שופט בין בעלי דינים. בעוד שבית דין שופט בדרך עשית צדק המשפט אינו יכול לפסוק על פי שמיעת צד אחד בלא שיקיים את שנאמר "שמוע בין אחיכם", בית הדין להקדשות כשדן בעניני מנויי אפוטרופסים, אין הוא שופט ביניהם, אלא ששמיעת הצדדים השונים נותנת בידו את היכולת להגיע למסקנה נכונה יותר כאשר לטובת ההקדש. על כן, גם אי שמיעת צד אחד מהאפוטרופסים, עקרונית, איהו פוגעת בהחלטת בית הדין, אם בית הדין, משוכנע שלאחר ששמע צד אחד ומתוך ראות עיניו הוא מסוגל להגיע למסקנה בשאלה, מה היא טובת ההקדש ומה יפעל לרעתו. לכן, שמיעת הצדדים אינה תנאי מעכב.

גם ההלכה שהביאו המשיבים וב"כ, מהנאמר בשו"ע בעניין סמכותו של בית הדין הגדול להכריע דין מבלי ששמע את הצדדים, נאמרה רק בנוגע לבית דין ששופט בין צדדים. לגבי בית דין זה נפסק, שכאשר הוא נזקק לקבל חוות דעת של בית הדין הגדול, אין חוות הדעת מכריעה את הדין, משום שבית הדין הגדול לא שמע את הצדדים, ובעלי הדין לא עמדו לפניו. אבל בית דין להקדשות שעוסק בעניני מנויי

36. ע"ר תשט"ז/21 (לעיל, הערה 30), פד"ר ב, 18, 35.

אפורופסים (או אחד מגדולי הדור שעוסק ג"כ בענין מנוי אפורופסים של הקדש), אינם חייבים להשמיע חוות דעתם זו, ולדון בה עם הצדדים שבאים בפניהם, כאשר הם משוכנעים שקבלת חוות הדעת תועיל להקדש.

מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א מכח מעמדו כאביהם של יתומים ועניים והקדשות, התייחס וחיווה דעתו לאפורופסים (המערערים) בענין ההקדש הועד הכללי, מתוך אחריות ודאגה מרובים לטובתו וזכותו של ההקדש, שכל שנות קיומו היה נתון לפקוחם של גדולי חכמי התורה והרבנים של ירושלים עיה"ק, ובניהולם של אנשי תורה ומעשה, יראי שמים נקיי כפים ומסורים, שהיו מקובלים ונאמנים על אותם חכמי וגדולי התורה, ועל קהילות הקודש שהיו קשורים לכוללים של הועד הכללי. מתוך גדולת ראייתו יחידה בדור, ושקול דעתו, דעת תורה צרופה, ראה שיש להגן על ההקדש הועד הכללי ולשמור על טובתו בזה שפסק דין (נשוא הערעור) של בית הדין האזורי להקדשות לקביעת ההנהלה ומנויי האפורופסים שנקבעו בו, חייבים לעבור בדיקה מחודשת על ידי בית הדין הגדול לערעורים.

אין כל ספק, שכאשר כבוד מרן הרב שליט"א ישב בדין בבית דין השופט בין בעלי דין, שפסק את דינם על פי דרך צדק המשפט, סדר הדין והלכות הדיינים (כולל אותם הלכות שהזכיר הגר"א שיינפלד והאפורופסים המבקשים), להוציא משפטם על פי דרכי הצדק והיושר.

טעה בית הדין האזורי להקדשות בכך שהתעלם מהודאות שהודיעו לו כמה מהאפורופסים שבהנהלת הועד הכללי, שלמרן... יש עמדה על האופן שיש לכונן את הנהלת הועד הכללי, שנקבעה מתוך ראייתו הטהורה ודאגתו לטובת ההקדש הועד הכללי. אדרבא, בית הדין להקדשות כאביהם של עניים והקדש, מתוך דאגתו לטובת ההקדש היה צריך לפנות מיוזמתו לבקש חו"ד של מרן הרב שליט"א, ולצרפה לשיקול דעתו במתן פסקי דין הנוגעים להנהלת הועד הכללי. נתעלמה ממנו ההלכה על מעמדם של גדולי הדור כלפי ההקדשות כפי שפסקו הרא"ש והרמ"א, שאינה פחותה ממעמדו של בית הדין שנתמנה בעיר, וכן בית הדין האזורי להקדשות לא נתן ליבו להבחנה הברורה שיש בין בית דין ששופט בין בעלי הדין, לבית דין להקדשות שפועל כממונה לטובת ההקדשות.